

แนวปฏิบัติด้านการจัดการความรู้ สายสนับสนุน

การจัดการสารเคมีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ชั้นปฏิบัติการเคมี ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา

1. ที่มาและความสำคัญ

ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักใน งานบริการวิชาการ งานตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างทางห้องปฏิบัติการ การให้บริการการเรียนการสอน และงานวิจัย ซึ่งงานบริการการศึกษาของห้องปฏิบัติการในชั้นปฏิบัติการเคมีของศูนย์วิทยาศาสตร์ ทั้งงานบริการการเรียนการสอนและงานวิจัย งานตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างในอดีตมีการจัดการสารเคมีในห้องปฏิบัติการโดยการจำแนกโดยเรียงตามตัวอักษรและให้รหัสจาก A-Z ตามลำดับ แต่ก็เกิดปัญหาการเข้ากันได้ของสารเคมี ซึ่งเกิดจากสารเคมีบางประเภทไม่สามารถเก็บด้วยกันได้เพราะอาจเกิดปฏิกิริยากัน อาจเกิดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานและความเสียหายต่อทรัพย์สินของหน่วยงานได้ ต่อมาห้องปฏิบัติการได้เข้าร่วมโครงการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยห้องปฏิบัติการวิจัยในประเทศไทยโดยพัฒนาสาระและระบบประมวลผลบนเว็บไซต์ ESPReL Checklist ซึ่งห้องปฏิบัติการมีการเข้าร่วมจนถึงปัจจุบันจำนวน 5 ห้องปฏิบัติการ ซึ่งองค์ประกอบของ ESPReL Checklist ในข้อ 5 เรื่องระบบการป้องกันและแก้ไขภัยอันตราย และข้อ 6 การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับด้านความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ ให้ภาพรวมขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการทางคณะกรรมการดำเนินการจึงมีการปรับเปลี่ยนการจัดการสารเคมีในห้องปฏิบัติการโดยจำแนกตามชนิดของสารเคมีแต่ละประเภทที่เข้ากันได้ เมื่อมีการใช้งานในช่วงแรกมีปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากสารเคมีเมื่อแยกตามประเภทการเข้ากันได้ค้นหาและนำกลับไปคืนยังชั้นวางยาก ทำให้เกิดความยุ่งยากและเสียเวลาแก่ผู้มารับบริการ

เพื่อให้การเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้สารเคมี และความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ จึงมีการใช้งานโปรแกรมการจัดการสารเคมี (ChemInvent2015) เพื่อในการใช้ตรวจสอบ การบันทึก และติดตามความเคลื่อนไหวของสารเคมี อีกทั้งสารเคมีบางรายการที่มีการใช้ในปริมาณน้อยไม่มีความจำเป็นต้องซื้อสาขาวิชา หรือไม่สามารถสั่งซื้อได้ตามความต้องการ สามารถสืบค้นหาสารเคมีที่ต้องการเพื่อหยิบยืมมาใช้ในกรณีฉุกเฉิน ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็วผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อีกทั้งสามารถเพิ่มและปรับปรุงชื่อสารเคมีและข้อมูลสารเคมีรวมทั้งข้อมูลบริษัทผู้ขายและผู้ผลิตสารเคมีในฐานข้อมูลภายในโปรแกรมได้ ซึ่งจะทำให้ฐานข้อมูลใน

โปรแกรมมีความทันสมัยอยู่เสมอ สามารถประมาณการค่าใช้จ่ายในการเบิกจ่ายสารเคมีรวมทั้ง/ ดำเนินงานมาตรฐานความปลอดภัยภายในชั้นปฏิบัติการ และเป็นแนวทางในการจัดการสารเคมีในรูปแบบเดียวกันในศูนย์วิทยาศาสตร์และสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อมีระบบการจัดการสารเคมีที่ดี ทั้งระบบข้อมูล การจัดเก็บ การเคลื่อนย้าย และการจัดการสารเคมีที่ไม่ใช้แล้ว

2.2 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการความเสี่ยง การแบ่งปันสารเคมี รวมทั้งการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและจัดสรรงบประมาณ

3. ผู้ใช้องค์ความรู้

นักศึกษา บุคลากร และคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หรือผู้ขอรับบริการจากภายนอกที่มีความสนใจในการทำปฏิบัติการ

4. มีการใช้กระบวนการจัดการความรู้อย่างไร (จำนวน 10 คะแนน)

การดำเนินการจัดการสารเคมีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

4.1 การวางแผนและเตรียมการ (Plan)

ในปี 2561 ทางห้องปฏิบัติการได้เข้าร่วมโครงการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยห้องปฏิบัติการวิจัยในประเทศไทยโดยพัฒนาสาระและระบบประมวลผลบนเว็บไซต์ ESPReL Checklist ซึ่งห้องปฏิบัติการมีการเข้าร่วมจนถึงปัจจุบันจำนวน 5 ห้องปฏิบัติการ ซึ่งองค์ประกอบของ ESPReL Checklist ในข้อ 5 เรื่องระบบการป้องกันและแก้ไขภัยอันตราย และข้อ 6 การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับด้านความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ คณะกรรมการดำเนินงานจึงประชุมหารือแนวทางในการปรับปรุงระบบจัดการสารเคมีในชั้นปฏิบัติการให้ต่อบองค์ประกอบข้อดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการจัดการห้องปฏิบัติการมีมาตรฐานความปลอดภัยที่ดียิ่งขึ้น โดยร่วมกันพิจารณาปัญหาของห้องปฏิบัติการ และได้แลกเปลี่ยนความรู้ถึงปัจจัยความเสี่ยง ที่มาของความเสี่ยง และแนวทางแก้ไขปัญหากับแนวทางจัดการสารเคมี

4.2 จำแนกข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี เคมีภัณฑ์ /และบริษัทผู้ผลิต ผู้จำหน่าย (Do)

ตรวจสอบชื่อสารเคมี สูตร และ CAS No. ให้ตรงกับเคมีภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์เคมีที่ต้อง การจะจำแนกประเภท คุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมี ทำไ้ทราบข้อมูลคุณสมบัติทางกายภาพ

และเคมีของเคมีภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์เคมีได้แก่ สถานะของสาร คือ ของแข็ง ของเหลว หรือ ก๊าซ กรณีเปนของแข็ง ให้ตรวจสอบค่าการติดไฟ กรณีเปนของเหลว ให้ตรวจสอบจุดวาบไฟ รวมถึงตรวจสอบว่ามีปริมาณสารเท่าใดเพื่อให้ได้ข้อมูลสารว่าเพียงพอหรือไม่ในการให้บริการในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการงบประมาณในการจัดซื้อ จากนั้นให้รหัสสารเคมี โดยกำหนด เลขที่ตู้- ชั้นที่- ล็อกที่ เช่น ตู้ที่ 1/ 2-3 คือ สารเคมีอยู่ตู้ที่ 1 ชั้น 2 ล็อกที่ 3 เป็นต้น โดยการจัดเก็บสารเคมีในตู้ต่างๆ พิจารณาถึงการเข้ากันได้ของสารเคมี โดยแบ่งสารเคมีเป็นประเภทต่อไปนี้

- สารไวไฟ
- สารกัดกร่อนโลหะและผิวหนัง
- สารที่เป็นพิษเฉียบพลันและระคายเคือง
- สารที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

4.3 ใช้งานโปรแกรมการจัดการสารเคมี (ChemInvent2015) (Do)

โปรแกรมการจัดการสารเคมี (ChemInvent2015) ประกอบด้วยข้อมูลหลัก 3 ส่วน คือ

1) ข้อมูลผู้ใช้งาน ประกอบด้วย ชื่อนามสกุล หมายเลขโทรศัพท์อีเมลชื่อที่เข้าใช้งาน (user name) รหัสผ่าน (password) และประเภทผู้ใช้งาน โดยโปรแกรมนี้ได้แบ่งประเภทผู้ใช้งานตามสิทธิการ จัดการข้อมูลในโปรแกรมฯ ของผู้ใช้งานออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1.1) เจ้าหน้าที่คลังสารเคมี (user) คือ ผู้ใช้งานที่สามารถจัดการข้อมูลสารเคมีเช่น เพิ่ม ขวด สารเคมีค้นหาและจัดการขวด เช็คสต็อก ขอแบ่งปันสารเคมีฯลฯ ได้ตามสิทธิการเข้าถึงคลังสารเคมี

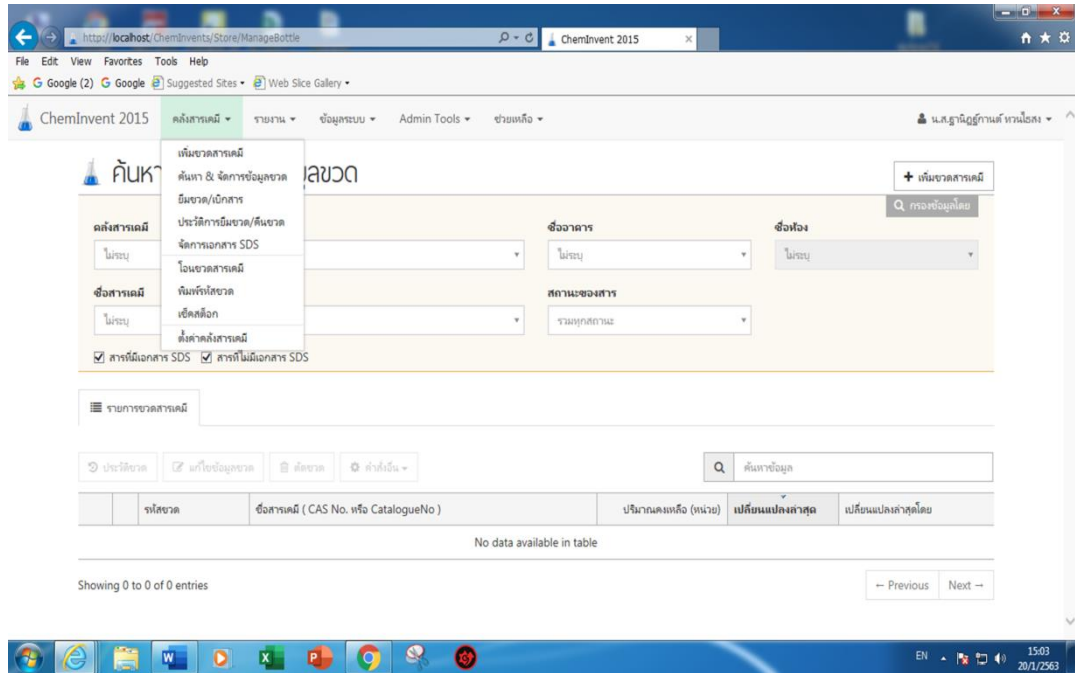
1.2) ผู้ใช้งานทั่วไป (guest) คือ ผู้ใช้งานที่สามารถดูรายงานได้ตามสิทธิการเข้าถึงคลังสารเคมี เท่านั้น แต่ไม่สามารถจัดการข้อมูลสารเคมีใดๆ ในคลังสารเคมีได้

1.3) ผู้ดูแลระบบ (admin) คือ ผู้ใช้งานที่สามารถจัดการทุกอย่างในโปรแกรมจัดการสารเคมีได้และมีหน้าที่ เพิ่มข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ผู้ใช้งาน เช่น ผู้ใช้งาน (log in) คลังสารเคมี อาคาร และห้องที่ใช้เก็บ สารเคมีฯลฯ และตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ที่อยู่ในฐานข้อมูลให้มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

2) ข้อมูลคลังสารเคมีประกอบด้วย ชื่อคลังสารเคมีรหัสคลังสารเคมีและชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งข้อมูลคลังสารเคมีนี้จะต้องผูกกับข้อมูลอาคารและห้องและข้อมูลผู้ใช้งาน

3) ข้อมูลสารเคมีประกอบด้วย ชื่อสารเคมีสถานะของสาร Cas No. ชื่อผู้ผลิต รหัสสินค้า (Catalogue No.) ชนิดสาร ประเภทสาร และข้อมูลความเป็นอันตราย ซึ่งข้อมูลสารเคมีนี้จะถูกบรรจุไว้เป็นข้อมูลของระบบให้ผู้ใช้งานทุกคนใช้ร่วมกัน

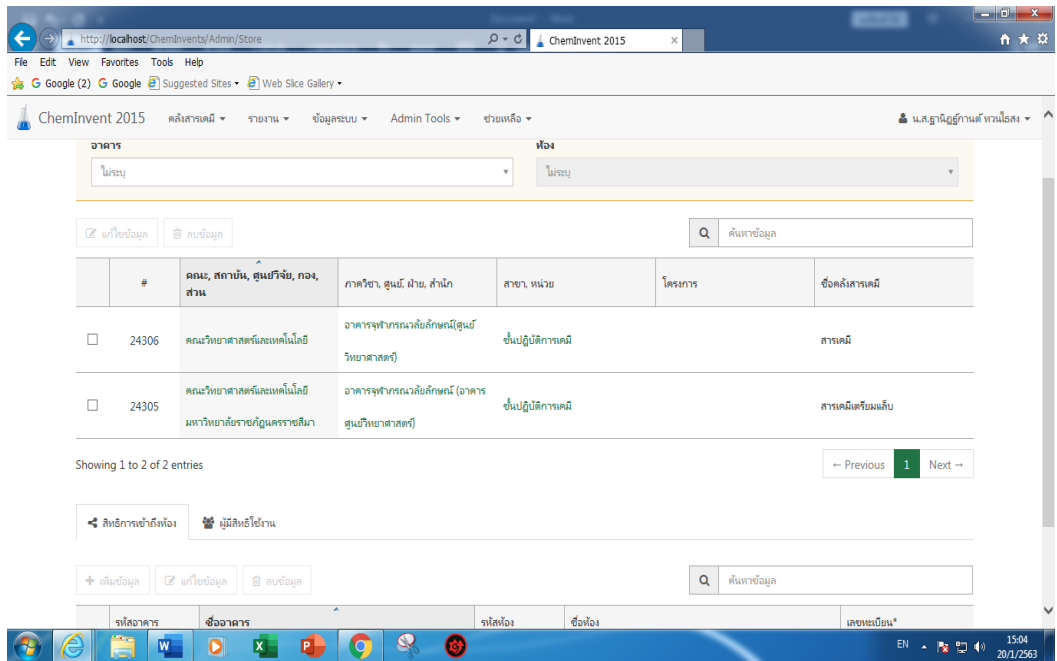
4) การแนบเอกสาร SDS: เอกสาร SDS หรือ Safety Data Sheet คือ เอกสารที่แสดงข้อมูลเฉพาะของสารเคมีแต่ละตัวเกี่ยวกับ ลักษณะความเป็นอันตราย พิษ วิธีใช้การเก็บรักษา การขนส่ง การกำจัดและการจัดการอื่นๆ เพื่อให้ การดำเนินการเกี่ยวกับสารเคมีนั้นเป็นไปอย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยข้อมูลที่แสดงในเอกสารต้อง เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมาย

รูปที่ 1 การใช้งานโปรแกรมการจัดการสารเคมี (ChemInvent2015) ในการเพิ่มรายการสารเคมี

4.4 ประเมินผล (Check)

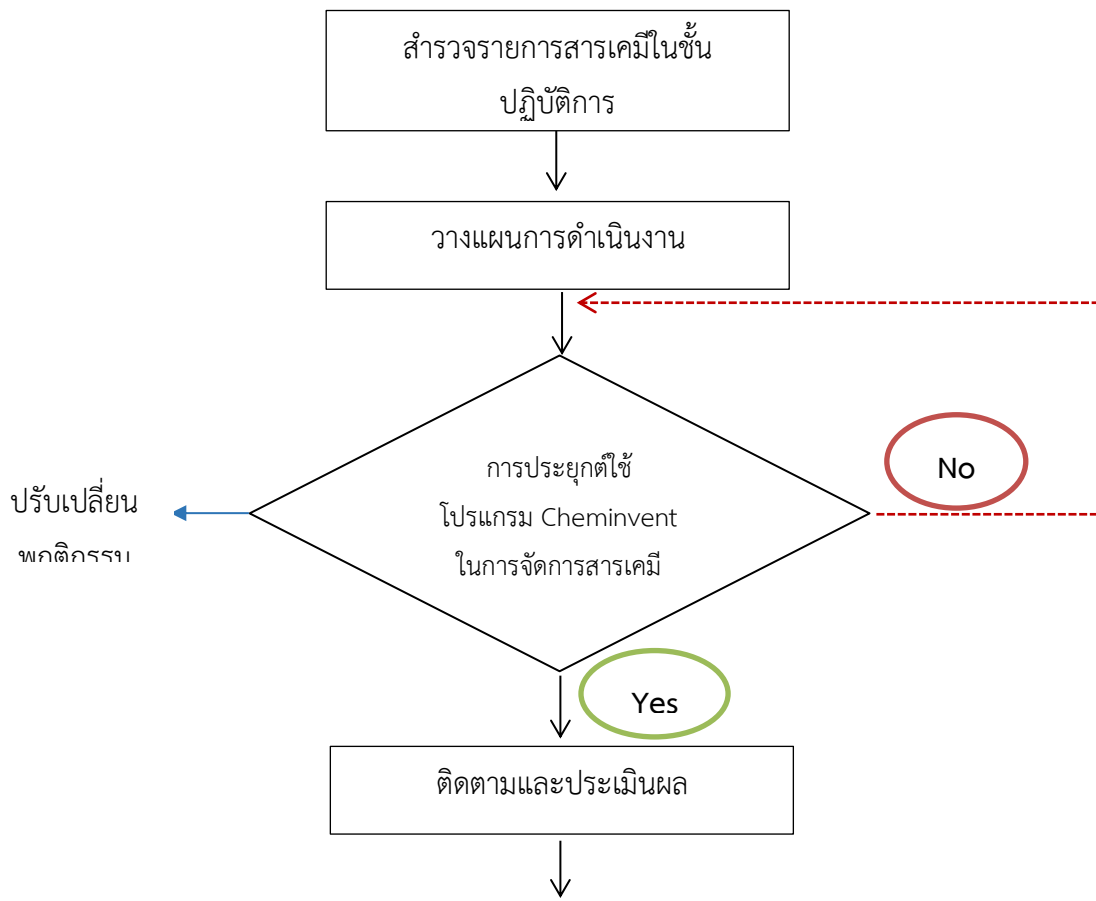
คณะกรรมการดำเนินงานได้ให้มีการใช้งานระบบการจัดการสารเคมี โดยใช้งานได้ในระบบออฟไลน์ (offline) และออนไลน์ (online) ให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว โดยติดตามผลการใช้งานโปรแกรมจัดการสารเคมี พร้อมทั้งผลการตอบรับในการใช้งานจากผู้รับบริการ

รูปที่ 2 การใช้งานโปรแกรมการจัดการสารเคมี ในการค้นหาสารเคมีของผู้รับบริการ

4.6 การปรับเปลี่ยนวิธีการหลังจากการประเมินผล (Act)

คณะกรรมการดำเนินงานติดตามผลและตรวจสอบ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการประชุมแบบไม่เป็นทางการ จากนั้นนำข้อมูลเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่อไป
 สรุปลขั้นตอนการดำเนินงาน

5. ผลลัพธ์หรือองค์ความรู้ที่ได้

5.1 ข้อมูลสารเคมีในชั้นปฏิบัติการเพื่อในการใช้ตรวจสอบ การบันทึกและติดตามความเคลื่อนไหวของสารเคมี

5.2 ประเมินการค่าใช้จ่ายในการเบิกจ่ายสารเคมีรวมทั้งดำเนินงานมาตรฐานความ/ปลอดภัยภายในชั้นปฏิบัติการ

5.3 การสืบค้นสารเคมีเพื่อใช้ในการทำปฏิบัติการมีความสะดวก รวดเร็ว

5.4 กำจัดความเสี่ยงในห้องปฏิบัติการในการเก็บ ใช้สารเคมี รวมถึงหลักการแยกและการกำจัดสารเคมีหลังทำปฏิบัติการ

6. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ (เทคนิค วิธีการ เคล็ดลับ)

6.1 การใช้หลักการ PDCA เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนและมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การดำเนินงานโดยใช้ความรู้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแผน และมีการประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาให้บรรลุตามเป้าหมาย

6.2 การใช้เทคโนโลยี คือ การค้นหาสารเคมีแบบออฟไลน์และแบบออนไลน์ เป็นการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

7. การนำไปใช้ประโยชน์

7.1 ได้โปรแกรมจัดการสารเคมีในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้งานได้สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดทำเอกสาร

7.2 ประเมินการค่าใช้จ่ายในการเบิกจ่ายสารเคมีรวมทั้งดำเนินงานมาตรฐานความ/
ปลอดภัยภายในชั้นปฏิบัติการในแต่ละปีงบประมาณ

8. วิธีหรือเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

การนำองค์ความรู้ไปใช้

8.1 ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

8.2 ลดการใช้ปริมาณกระดาษ

8.3 การสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างไม่เป็นทางการโดยการสัมภาษณ์ หรือ
พูดคุย

9. แหล่งอ้างอิงหรือบุคคลอ้างอิง

คณะกรรมการดำเนินงาน ชั้นปฏิบัติการเคมี ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประกอบด้วย

9.1 ดร.วนิดา ชูหมื่นไวย	หัวหน้าชั้นปฏิบัติการเคมี
9.2 นายชัยยุทธ ปิยวรรณท์	นักวิทยาศาสตร์
9.3 นางสาวเพ็ญพร มีเงินลาด	นักวิทยาศาสตร์
9.4 นางสาวฐานิภรณ์กานต์ ทวนไธสง	นักวิทยาศาสตร์

10 .ประวัติผู้เขียน ประกอบด้วย

ชื่อ	นางสาวเพ็ญพร มีเงินลาด ตำแหน่ง นักวิทยาศาสตร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	เทคโนโลยีอาหาร (วท.บ.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
อีเมลล์	kokoro_hk@hotmail.com
หมายเลขติดต่อ	044-009009 ต่อ 2432 โทรศัพท์มือถือ 081-073-4192